

De Heilige Stoel

**Boodschap van de Heilige Vader Franciscus
voor de 57ste Wereldcommunicatiedag**

**Tot het hart spreken.
“Laten wij de waarheid spreken in liefde” (Ef. 4, 15)**

Geliefde broeders en zusters,

Na de afgelopen jaren te hebben nagedacht over de woorden “gaan en zien” en “luisteren” als voorwaarde voor een goede communicatie zou ik met deze Boodschap voor de 57ste Werelddag voor communicatie stil willen staan bij het “spreken met het hart”. Het is juist het hart dat heeft ons ertoe aangezet heeft om te gaan, te zien en te luisteren en het hart zet ons aan tot een open en ontvankelijke communicatie. Als we ons eenmaal hebben geoefend in het luisteren, dat wachten en geduld vereist, evenals het afzien van een bevooroordeeld standpunt, kunnen wij intreden in de dynamiek van een dialoog en een samen delen, die nu juist die van een *van harte communiceren* is. Wanneer wij eenmaal met een zuiver hart naar de ander hebben geluisterd, zullen wij er ook in slagen te spreken, *de waarheid volgend in liefde* (vgl. Ef. 4, 15). Wij moeten niet bang zijn om de waarheid te verkondigen, ook al is die vaak ongemakkelijk, maar wel bang zijn om dit zonder liefde, zonder hart te doen. Want “het programma van de christen” is - zoals Benedictus XVI schreef - “een hart dat ziet”¹. Een hart dat met zijn kloppen de waarheid van ons wezen openbaart en waarnaar om die reden geluisterd moet worden. Dit brengt degene die luistert, ertoe op dezelfde golflengte af te stemmen, zodat hij ertoe komt in het eigen hart ook het kloppen van de ander te voelen. Dan kan het wonder van de ontmoeting plaatsvinden, dat ons met medeleven naar elkaar doet kijken en daarbij met respect de wederzijdse kwetsbaarheden doet accepteren, in plaats van te oordelen op grond van horen zeggen en onenigheid en verdeeldheid te zaaien.

Jezus waarschuwt ons dat iedere boom aan zijn vrucht wordt gekend (vgl. Luc. 6, 4): “Een goed mens brengt uit de schat van goedheid in zijn hart het goede tevoorschijn, maar een slechte uit zijn schat van slechtheid het slechte; want zijn mond spreekt waar zijn hart van overloopt” (v. 45). Daarom, om te kunnen communiceren *overeenkomstig de waarheid in liefde*, is het noodzakelijk het eigen hart te zuiveren. Alleen door met een zuiver hart te luisteren en te spreken kunnen wij verder dan de schijn zien en het verwarde rumoer overwinnen dat, ook op het gebied van de informatie, ons niet helpt om goed te onderscheiden in de complexiteit van de wereld

¹ Encycl. *Deus caritas est*, 31.

waarin wij leven. De oproep om met het hart te spreken bevraagt op een radicale wijze de tijd waarin wij leven, een tijd die zo geneigd is tot onverschilligheid en verontwaardiging soms zelfs op grond van onjuiste informatie die de waarheid verdraait en instrumentaliseert.

Van harte communiceren

Dat wij van harte communiceren wil zeggen dat wie ons leest of naar ons luistert, ertoe gebracht wordt te aanvaarden dat wij deelnemen aan de vreugde en het verdriet, de verwachtingen en het lijden van de vrouwen en mannen van onze tijd. Wie zo spreken, hebben de ander lief, omdat deze hen ter harte gaat, en ze diens vrijheid bewaken zonder deze geweld aan te doen. Wij kunnen deze stijl zien in de mysterieuze Reiziger die een gesprek heeft met de leerlingen die op weg zijn naar Emmaüs na de tragedie die zich op Golgotha heeft voltrokken. De verrezen Jezus spreekt tot hen met zijn hart en begeleidt met respect de weg van hun verdriet door hun zichzelf voor ogen te houden en zich niet op te dringen. Zo opent Hij hun geest met liefde voor het begrijpen van de diepste betekenis van hetgeen is gebeurd. Zij kunnen immers met vreugde uitroepen dat hun harte in hen brandde, terwijl Hij onderweg met hen sprak en hun de Schriften uitlegde (vgl. Luc. 24, 32).

In een historische periode die wordt gekenmerkt door polarisaties en tegenstellingen – waarvan helaas ook de kerkelijke gemeenschap niet vrij is – betreft de inzet voor een communicatie “met een open hart en open armen” niet uitsluitend hen die werkzaam zijn op het terrein van de informatie, maar het is de verantwoordelijkheid van iedereen. Wij zijn allen geroepen om de waarheid te zoeken en te spreken. Wij christenen zijn steeds geroepen om onze tong te beschermen tegen het kwaad (vgl. Ps. 34, 14). Wij kunnen namelijk, zoals de Schrift leert, hiermee zowel de Heer prijzen en alsook de mensen vervloeken, die naar het beeld van God geschapen zijn (vgl. Jak. 3, 9). Uit onze mond zou geen slecht woord moeten komen, maar veeleer “een goed woord, opbouwend als het nodig is, tot zegen voor de hoorders” (Ef. 4, 29).

Soms slaat beminnelijk spreken zelfs in de meest verharde harten een bres. Hiervan vinden wij ook een spoor in de literatuur. Ik denk aan die gedenkwaardige pagina in hoofdstuk 21 van de *Promessi Sposi (De Verloofden)*, waarin Lucia met het hart spreekt tot de Innominato (*Ongenoemde*), totdat deze, ontwapend en gekweld door een weldadige innerlijke crisis, wijkt voor de vriendelijke kracht van de liefde. Wij ervaren dit in de burgerlijke samenleving, waar vriendelijkheid niet alleen een kwestie van “fatsoen” is, maar een waar tegengif tegen wreedheid, die helaas de harten en de relaties kan vergiften. Hieraan hebben wij behoefte op het terrein van de media, opdat de communicatie geen nijd aanwakkert die verbittert, woede voortbrengt en tot confrontatie leidt. Communicatie dient de mensen te helpen rustig na te denken, om met een kritische en altijd respectvolle geest de realiteit waarin ze leven, te ontcijferen.

De communicatie van hart tot hart: “Om goed spreken is het voldoende goed lief te hebben”

Een van de schitterendste en ook nu nog meest fascinerende voorbeelden van het “spreken met het hart” is de heilige Franciscus van Sales, kerkleraar, aan wie ik

kortgeleden de apostolische brief *Totum amoris est* heb gewijd, 400 jaar na zijn dood. Behalve deze belangrijke verjaardag wil ik graag in deze omstandigheid aan een andere verjaardag herinneren die in dit jaar 2023 valt: het eeuwfeest van het uitroepen van Franciscus van Sales tot patroon van de katholieke journalisten door Pius XI met de encycliek *Rerum omnium perturbationem*. Franciscus van Sales, een briljant intellect, een vruchtbare schrijver en een theoloog met een grote diepgang, was aan het begin van de 17de eeuw bisschop van Genève in moeilijke jaren, die gekenmerkt werden door vurige disputen met de calvinisten. Zijn zachtmoedige houding, zijn menselijkheid, zijn bereidheid om geduldig een gesprek te voeren met allen en in het bijzonder met wie hem bestreed, maakten hem tot een buitengewone getuige van Gods barmhartige liefde. Van hem kon gezegd worden: “minzame taal maakt overal vrienden en een hoffelijke tong krijgt overal welwillend antwoord” (Sir. 6, 5). Overigens heeft een van zijn beroemdste beweringen “het hart spreekt tot het hart” generaties gelovigen geïnspireerd, onder wie de heilige John Henry Newman die dit koos als zijn lijfspreuk *Cor ad cor loquitur*. “Om goed te spreken is het voldoende goed lief te hebben” was een van zijn overtuigingen. Dit laat zien hoe voor hem de communicatie niet gereduceerd mocht worden tot een kunstgreep, tot een marketingstrategie – zouden wij tegenwoordig zeggen – maar hoe ze de weerspiegeling was van een geestesgesteldheid, de zichtbare oppervlakte van een kern van voor de ogen onzichtbare liefde. Voor de heilige Franciscus van Sales is het juist “in het hart en door middel van het hart dat een subtiel en intens samenhangend proces zich voltrekt waarin de mens God herkent”.² “Door goed lief te hebben” slaagde de heilige Franciscus erin te communiceren met de doofstomme Martinus en vriend van hem te worden; daarom wordt hij ook herdacht als de beschermer van mensen met communicatieve gebreken.

Uitgaande van dit “criterium van de liefde”, herinnert de heilige bisschop van Genève door middel van zijn geschriften en getuigenis van leven ons eraan dat “wij zijn wat wij communiceren”. Dit is een les die tegenwoordig tegen de stroom ingaat in een tijd waarin –zoals wij vooral in de sociale netwerken ervaren– de communicatie vaak tot een instrument wordt gemaakt, opdat de wereld ons ziet zoals wij graag zouden willen zijn en niet om wat wij zijn. De heilige Franciscus van Sales verspreidde talrijke kopieën van zijn geschriften in de gemeenschap van Genève. Deze “journalistieke” intuïtie verschafte hem een faam die snel de grenzen van zijn bisdom overschreed en tot onze dagen nog voortduurt. Zijn geschriften verschaffen, zoals de heilige Paulus VI heeft opgemerkt, “een hoogst aangename, instructieve, stimulerende”³ lectuur.

Als wij vandaag kijken naar het gebied van de communicatie, zijn het dan niet juist deze eigenschappen waaraan een artikel, een rapportage, een verslag op radio en televisie of een post op de *social media* zou moet voldoen? Mogen degenen die werkzaam zijn op het gebied van de communicatie, zich geïnspireerd voelen door deze heilige van de tederheid door moedig en vrij de waarheid te zoeken en te vertellen, maar de verleiding weerstaan opzienbarende en agressieve uitdrukkingen te gebruiken.

² Apost. Brief *Totum amoris est* (28 december 2022).

³ Apostolische brief *Sabaudiae gemma* bij het vierde eeuwfeest van de geboorte van de heilige Franciscus van Sales, kerkleraar (29 januari 1967).

Spreken met het hart in het synodale proces

Zoals ik heb kunnen onderstrepen, “heeft ook de Kerk veel behoefte aan aandachtig horen en naar elkaar luisteren. Het is het kostbaarste en vruchtbaarste geschenk dat wij elkaar kunnen bieden”⁴. Uit een aandachtig en hulpvaardig luisteren zonder vooroordelen komt een spreken voort naar de stijl van God, gevoed door nabijheid, medeleven en tederheid. Wij hebben in de Kerk dringend behoefte aan een communicatie die de harten in vuur en vlam zet, die een balsem is op de wonden en de weg van de broeders en zusters verlicht. Ik droom van een kerkelijke communicatie die zich weet te laten leiden door de Heilige Geest, vriendelijk en tegelijkertijd profetisch, die nieuwe vormen en manieren weet te vinden voor de wonderbaarlijke verkondiging die zij geroepen is het derde millennium in te brengen. Een communicatie die de relatie met God en de naaste, in het bijzonder de meest behoeftige, in het middelpunt plaatst en die meer het vuur van het geloof weet aan te steken dan de as te bewaren van een identiteit die op zichzelf betrokken is. Een communicatie waarvan de grondslag gevormd wordt door nederigheid in luisteren en *parrhesia* in spreken, die de waarheid nooit van de liefde scheidt.

De geesten ontwapenen door de taal van de vrede te bevorderen

“Een zachte tong kan beenderen breken” (Spr. 25, 15). Met het hart spreken is hoogstnoodzakelijk om een cultuur van vrede te bevorderen waar oorlog is; om paden te openen die een dialoog en een verzoening mogelijk maken waar haat en vijandschap woeden. In de dramatische context van een wereldwijd conflict waarmee wij te maken hebben, is het dringend noodzakelijk een niet vijandige communicatie tot stand te brengen. Het is noodzakelijk “de gewoonte” te overwinnen “de tegenstander snel in diskrediet te brengen door hem vernederende typering toe te kennen in plaats van een open en respectvolle dialoog aan te gaan”⁵. Wij hebben behoefte aan communicatoren die bereid zijn een gesprek aan te gaan, en zich inzetten voor het begunstigen van een integrale ontwapening; communicatoren die zich ervoor inzetten de oorlogszuchtige psychose die zich in onze harten nestelt, af te breken, zoals de heilige Johannes XXIII in de encycliek *Pacem in terris* aanspoorde: “Ware vrede kan alleen in wederzijds vertrouwen opgebouwd worden” (vgl. nr. 61). Dit is een vertrouwen dat geen behoefte heeft aan communicatoren die zich verschanst hebben maar die stoutmoedig en creatief zijn, bereid om risico’s te nemen om een gemeenschappelijk terrein te vinden waar men elkaar kan ontmoeten. Evenals 60 jaar geleden leven wij vandaag in een duisternis waarin de mensheid bang is voor een escalatie van de oorlog die zo snel mogelijk ook op communicatief niveau afgeremd moet worden. Wij zijn ontsteld, wanneer wij horen met wat voor gemak er woorden worden gesproken die oproepen tot de verwoesting van gebieden en volken. Woorden die helaas vaak veranderen in oorlogshandelingen van een gruwelijk geweld. Ziedaar waarom iedere oorlogsrhetoriek, alsook iedere vorm van propaganda die de waarheid manipuleert door haar te verminken voor ideologische doeleinden, afgewezen dient te worden. Op alle niveaus dient daarentegen een communicatie bevorderd te worden die helpt om voorwaarden te scheppen om tegenstellingen tussen de volken op te lossen.

⁴ Boodschap voor de 56ste Wereldcommunicatiedag (24 januari 2022).

⁵ Encycl. *Fratelli tutti* (3 oktober 2020), 201.

Als christenen weten wij dat juist dankzij de bekering van het hart het lot van de vrede wordt beslist, omdat het virus van de oorlog komt uit het binnenste van het hart⁶. Uit het hart komen de juiste woorden voort om de schaduw te verdrijven van een gesloten en verdeelde wereld en een beschaving op te bouwen die beter is dan die we hebben gekregen. Het is een krachtsinspanning die van ieder van ons wordt gevraagd, maar die in het bijzonder een gevoel van verantwoordelijkheid vereist van hen die op het gebied van de communicatie werkzaam zijn, opdat zij hun beroep als een zending uitoefenen.

Moge de Heer Jezus, het zuivere Woord dat uit het hart van de Vader ontspringt, ons helpen onze communicatie vrij, zuiver en hartelijk te maken.

Moge de Heer Jezus, het mens geworden Woord, ons helpen te luisteren naar het kloppen van de harten om opnieuw te ontdekken dat wij broeders en zusters zijn, en de vijandigheid te ontwapenen die verdeelt.

Moge de Heer Jezus, het Woord van waarheid en liefde, ons helpen de waarheid in liefde te spreken om ons hoeders van elkaar te voelen.

Rome, Sint-Jan van Lateranen, 24 januari 2023, gedachtenis van de heilige Franciscus van Sales

Franciscus

*Vertaling: drs. H.M.G. Kretzers
Eindredactie: A. Kruse, MA.
Copyright: Liberia Editrice Vaticana/SRKK*

⁶ Vgl. *Boodschap voor de 56ste Wereldvrede dag*, 1 januari 2023.